SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1245

av Alexandra Anstrell (M)

Begränsning av rätten till skattefinansierad tolk och betalningsansvar vid uteblivna besök

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och återkomma med förslag om att begränsa rätten till offentligt finansierad språktolkning till högst ett år från folkbokföring i Sverige som huvudregel, med särskilt reglerade undantag, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den enskilde efter denna tidsperiod som huvudregel själv ska svara för kostnaderna för språktolkning, i de fall det är förenligt med rättssäkerhet, patientsäkerhet och internationella åtaganden, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett särskilt betalningsansvar för vuxna personer som utan giltigt skäl uteblir från bokade besök inom hälso- och sjukvård, skola, omsorg eller annan offentligt finansierad verksamhet där en tolk har beställts, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att betalningsansvaret vid uteblivna besök ska kunna omfatta den faktiska och oundvikliga kostnaden för en beställd tolk, även när den ordinarie verksamheten är avgiftsfri, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det ska löna sig att lära sig svenska Det svenska språket är nyckeln till att bli en del av det svenska samhället. Att kunna tala, läsa och förstå svenska är avgörande för möjligheten att arbeta, utbilda sig, försörja sig själv och delta i samhällslivet.

Sverige ska vara ett land där människor som kommer hit får möjligheter att etablera sig, men där det också ställs tydliga krav på eget ansvar. Den som bosätter sig permanent i Sverige bör förväntas anstränga sig för att lära sig svenska. Samhället ska erbjuda förutsättningar för språkinlärning, men det kan inte vara en självklarhet att skattebetalarna under obegränsad tid ska finansiera språktolkning i alla kontakter med offentliga verksamheter.

Det är rimligt att en person som nyligen har kommit till Sverige får hjälp med tolk för att kunna förstå viktig information och komma in i samhället. Men den möjligheten bör inte vara obegränsad. Rätten till offentligt finansierad språktolkning bör som huvudregel begränsas till det första året efter att en person har folkbokförts i Sverige. Därefter bör utgångspunkten vara att den enskilde själv ansvarar för eventuella kostnader för språktolkning. En sådan ordning skulle tydliggöra att det svenska språket är en grundläggande förutsättning för att fullt ut kunna delta i samhällslivet och skapa ytterligare incitament att påbörja och fullfölja svenskundervisning.

Samtidigt måste regelverket utformas så att människor inte riskerar att gå miste om nödvändig vård, rättsligt skydd eller andra grundläggande rättigheter. Undantag behöver därför finnas exempelvis när tolkning är nödvändig för patientsäkerheten, i rättsliga förfaranden, i ärenden som direkt rör barn eller när en person på grund av funktionsnedsättning saknar möjlighet att tillgodogöra sig svenska språket.

Rättigheter som följer av lagstiftningen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska inte påverkas. En begränsning av den offentliga finansieringen ska inte heller innebära att en myndighet kan avstå från att anlita tolk när det krävs för att fullgöra dess rättsliga skyldigheter.

Regeringen har tagit initiativ till en översyn av reglerna om offentligt finansierad tolkning. I betänkandet ”Tolkavgift och förbud mot barntolkning” (SOU 2026:23) föreslås att en tolkavgift om 400 kronor ska kunna tas ut i vissa myndighetsärenden efter sex års folkbokföring i Sverige. Det är ett steg mot att tydliggöra den enskildes ansvar för språkinlärningen. Det finns dock anledning att pröva en betydligt kortare tidsgräns. Sex år är en lång tid. En huvudregel om ett års offentligt finansierad språktolkning skulle tydligare markera att språkinlärning ska påbörjas tidigt och

prioriteras under etableringen i Sverige. Regeringen bör därför utreda möjligheten att införa en ettårsgräns och hur en sådan ordning kan förenas med nödvändiga undantag och grundläggande rättigheter.

En särskild fråga är kostnaderna för tolkar som beställts till bokade besök där personen som behöver tolken inte kommer. När en patient uteblir från ett vårdbesök eller en vårdnadshavare inte kommer till ett planerat möte med skolan kan det innebära att en tolk har bokats helt i onödan. Detsamma gäller inom omsorgen och andra offentligt finansierade verksamheter. Tolken kan redan ha avsatt tid, rest till platsen eller på annat sätt ha rätt till ersättning för uppdraget. Det innebär att skattemedel används till en tjänst som aldrig kommer till användning. Den som utan giltigt skäl uteblir från ett bokat besök bör därför kunna göras betalningsskyldig för den faktiska och oundvikliga kostnaden för den beställda tolken. Detta bör gälla även när själva besöket är avgiftsfritt, exempelvis vid vissa möten inom skolan eller omsorgen. Betalningsansvaret bör dock avse den vuxna person som ansvarar för bokningen eller som har kallats till besöket, inte barnet eller någon annan som saknar möjlighet att påverka närvaron.

Ett betalningsansvar måste vara rättssäkert och förutsägbart. Den som bokar ett besök där tolk behövs ska i förväg få tydlig information om avbokningsreglerna och om att utebliven närvaro utan giltigt skäl kan medföra betalningsansvar. Avgift ska inte tas ut när personen har ett godtagbart skäl för sin frånvaro, exempelvis akut sjukdom, olycksfall eller andra oförutsedda omständigheter som personen inte kunnat påverka. Det ska inte heller vara möjligt att debitera en kostnad som verksamheten faktiskt har kunnat undvika genom att avboka tolken i tid. Ett system med betalningsansvar bör därför bygga på följande principer:

- Den enskilde har informerats om besöket och konsekvenserna av utebliven närvaro.
- Det finns tydliga och rimliga möjligheter att avboka.
- Betalningsansvar uppstår endast vid utebliven närvaro utan giltigt skäl.
- Endast den faktiska och oundvikliga tolkkostnaden får debiteras.
- Den enskilde ska kunna begära omprövning av beslutet.

På så sätt kan ansvaret för offentliga resurser stärkas utan att orimliga konsekvenser uppstår för den enskilde.

Varje skattekrona som används i offentlig verksamhet ska användas ansvarsfullt. Pengar som går till onödiga tolkkostnader hade i stället kunnat användas till fler

vårdbesök, bättre undervisning eller ökad kvalitet inom äldreomsorgen. Det är rimligt att samhället ställer krav på människor att lära sig svenska. Det är också rimligt att den som utan giltigt skäl uteblir från ett bokat besök får ta ansvar för de merkostnader som uppstår. Samtidigt måste nödvändig tolkning finnas tillgänglig när det krävs för att säkerställa grundläggande rättigheter och en trygg och säker vård.

Sverige behöver ett regelverk som förenar tydliga förväntningar på individen med rättssäkerhet och ett ansvarsfullt användande av gemensamma resurser. Mot denna bakgrund bör regeringen utreda och återkomma med förslag i enlighet med motionens intentioner.

Alexandra Anstrell (M)